

Ἡ *Εὐφημία-Laudatio* τῆς καθηγήτριας Μαρίας Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου

Πρός τόν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Τιράνων καί Πάσης Ἀλβανίας

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΝ

ὡς ἐπίτιμον διδάκτορα τοῦ Τμήματος Ἱστορίας καί Ἀρχαιολογίας

τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων

Ἀποτελεῖ γιά μένα ξεχωριστή τιμή πού θά παρουσιάσω τό ἔργο τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Τιράνων καί πάσης Ἀλβανίας Ἀναστασίου, ἑνός ἱεράρχη μεγάλου πνευματικοῦ καί ἠθικοῦ ἀναστήματος. Τό ἔργο τοῦ τιμωμένου, πλουσιώτατο καί πολύπλευρο, εἶναι ἀδύνατον νά περιγραφεῖ σέ τόσο σύντομο χρόνο, ὥστε κινδυνεύει νά εἶναι «ὁ μὲν λόγος ἐλάσσων τῆς ὑποθέσεως, ἡ δὲ πρόθεσις προδήλως μείζων τοῦ ἐγχειρήματος». Μέ αὐτή τήν ἐπισήμανση καί μέ ἰδιαίτερη συγκίνηση θά επιχειρήσω τήν 'εὐφημίαν'.

Ὁ τιμώμενος ἱεράρχης, κατά κόσμον Ἀναστάσιος Γιαννουλάτος, γεννήθηκε στόν Πειραιά στίς 4 Νοεμβρίου 1929 μέ ἑπτανησιακές ἀπό τόν πατέρα του καί ἠπειρωτικές ἀπό τήν μητέρα του καταβολές. Ἀπό ἔφηβος ἀκόμη ἀποφάσισε νά σπουδάσει Θεολογία καί νά ἀφιερωθῇ στήν Ἐκκλησία. Παράλληλα μέ τίς σπουδές του στή Θεολογική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (ἀπό ὅπου ἀποφοίτησε μέ ἄριστα τό 1952) ἀνέπτυξε εὐρύτατη ἐκκλησιαστική δραστηριότητα. Τό 1965-69, μέ εἰδική ὑποτροφία τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, συνέχισε, μέ λαμπρές πάντα ἐπιδόσεις, τίς μεταπτυχιακές σπουδές του στή Θρησκευολογία, Ἐθνολογία, Ἱεραποστολική καί Ἀφρικανολογία στά Πανεπιστήμια τοῦ Ἀμβούργου καί τοῦ Μαρβούργου, σπουδές πού ἀναφέρονται σέ βασικά θρησκευολογικά προβλήματα τοῦ καιροῦ μας καί πού τόν προετοίμασαν ἐπιστημονικά γιά τό ἱεραποστολικό καί ἐκκλησιαστικό του ἔργο. Παράλληλα σπούδασε πολλές καί συχνά σπάνιες ξένες γλώσσες, ἀπαραίτητες γιά τήν ἄμεση ἐπικοινωνία καί προσέγγιση τοῦ εὐρύτερου θρησκευολογικοῦ χώρου. Κατά τή διάρκεια τῶν μεταπτυχιακῶν του σπουδῶν ἀνέλαβε ἐπιτόπια θρησκευολογική ἔρευνα στήν Καμπάλα τῆς Οὐγκάντα, ὡς ὑπότροφος τοῦ Ἰδρύματος Alexander von Humboldt. Τό 1970 ἀναγορεύτηκε διδάκτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, λειτούργημα πού κατέχει ὡς σήμερα. Ὡς πανεπιστημιακός δάσκαλος ὑπήρξε ἀνακαινιστής καί πρωτοπόρος: διήρυνε τούς ὀρίζοντες τοῦ μαθήματος τῆς Ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων μέ τή μελέτη τοῦ φαινομένου τῆς θρησκείας στίς παγκόσμιες διαστάσεις του, εἰσάγοντας τή διδασκαλία «τῆς θεολογικῆς κατανόησης τῶν ἄλλων θρησκείων» καί στρέφοντας ἰδιαίτερα τήν προσοχή στίς νεώτερες ἐξελίξεις καί τό σύγχρονο προβληματισμό τους.

Έχοντας ήδη στέρεη θεολογική κατάρτιση και εκπληρώνοντας τήν έσωτερική του παρόρμηση ο Άναστάσιος Γιαννουλάτος εισήλθε στην ιερωσύνη. «Τò μὲν ἔργον πρῶτον τοῦ σχήματος, τò δὲ σχῆμα σφραγίς τῆς προλαβούσης προαιρέσεως». Τò 1960 χειροτονήθηκε διάκονος καί τό 1964 πρεσβύτερος καί ἀρχιμανδρίτης. Τò 1972 ἐξελέγη ἐπίσκοπος Ἀνδρούσης καί τό 1991 μητροπολίτης στήν ἴδια ἔδρα. Ἀπό ὑπεύθυνες ἐκκλησιαστικές θέσεις ἀγωνίστηκε νά προωθήσει μέ ἐπιτυχία σημαντικά θεολογικά, ἐκπαιδευτικά καί ἐκδοτικά προγράμματα τῆς Ἐκκλησίας.

Ὡς ἐκκλησιαστικός ποιμένας καί πανεπιστημιακός δάσκαλος στάθηκε πάντα στό πλευρό τῶν νέων, μαθητῶν, φοιτητῶν καί ἐπιστημόνων, τούς στήριξε πνευματικά καί ἠθικά καί συμπαραστάθηκε στίς ἐπιστημονικές τους προσπάθειες καί στούς ὠραίους ἀγῶνες τους.

Μέ τή βεβαιότητα ὅτι «ἡ σπουδή ἑνός ζωντανοῦ καί συνεχῶς ἐξελισσόμενου φαινομένου, ὅπως ἡ θρησκεία, δέν μπορεῖ νά περιορίζεται στίς βιβλιοθήκες, ἀλλά πρέπει νά ἀναπτύσσεται σέ ἄμεση παρακολούθηση τῆς ἐξελισσόμενης πραγματικότητας», ἤδη ἀπό τό 1963, ὁ τιμῶμενος ἱεράρχης ἀνέλαβε ἐκπαιδευτικά ταξίδια σέ διάφορες χῶρες τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ἀφρικῆς καί τῆς Ἀσίας, γιά νά μελετήσει τό ἔργο τῶν ἱεραποστολῶν καί νά ἀποκτήσει ἄμεση γνώση τῶν ἀνθρώπων, τῆς θρησκευτικῆς τους πίστεως καί τῶν λατρευτικῶν τους τελετῶν καί ἐθίμων. Παρέμεινε στή ζούγκλα τοῦ Νότιου Μεξικοῦ γιά νά παρακολουθήσει Ἀμερικανούς γλωσσολόγους, πού εἶχαν ἀναλάβει τή μετάφραση τῆς Καινῆς Διαθήκης σέ παραδοσιακές γλῶσσες τῶν Ἰνδιάνων, ἐπανειλημμένως ἀπό τό 1967 ὡς τό 1990, καί ἐργάστηκε ἐρευνητικά σέ χῶρες τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς. Ταξίδεψε στήν Ἀργεντινή, στίς ΗΠΑ, στό Μεξικό καί στόν Καναδά. Ἐπισκέφτηκε πολλές φορές τήν Ἰνδία, ταξίδεψε στή Σρί Λάνκα, τήν Ταϋλάνδη, στήν Ἰαπωνία, τήν Κορέα καί τήν Κίνα γιά νά γνωρίσει τόν Βουδδισμό, στή Σιγκαπούρη καί τό Χόγκ Κόγκ γιά νά προσεγγίσει τή θρησκεία τοῦ Κομφούκιου. Ἐπανειλημμένα ταξίδια σέ μουσουλμανικές χῶρες, ὅπως στό Λίβανο, τήν Ἰορδανία, τήν Τουρκία, τό Πακιστάν, τή Δυτική Ἀφρική, τοῦ ἔδωσαν τή δυνατότητα νά μελετήσει τή μωαμεθανική θρησκεία. Αὐτή ἡ πλατεία γνώση καί ἐμπειρία, μαζί μέ τόν στέρεο ἐπιστημονικό ὀπλισμό, θεμελίωσαν τό μεγάλο ἱεραποστολικό του ἔργο.

Γνωρίζοντας ὅτι οἱ ἱεραποστολές μόνο μέ τήν ὀργάνωση καί τή συλλογική προσπάθεια εἶναι δυνατόν νά ἔχουν ἱκανοποιητικά ἀποτελέσματα, πρωτοστάτησε στήν ὀργάνωση καί τόν συντονισμό τῆς ἐξωτερικῆς ἱεραποστολῆς, δηλ. οὐσιαστικά στήν Ἀναγέννηση τῆς Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Τò 1961 ἴδρυσε καί διευθύνει ἔως σήμερα τό Διορθόδοξο Ἱεραποστολικό Κέντρο μέ τόν σημαίνοντα τίτλο «Πορευθέντες». «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τά ἔθνη», εἶπεν ὁ Κύριος στούς μαθητές του. «Πορευθέντες» καί «Πάντα τά ἔθνη» ὀνομάζονται τά δύο περιοδικά τοῦ Κέντρου, τό ὁποῖον ἔχει νά ἐπιδείξει σημαντική ἐκδοτική δραστηριότητα μέ στόχο τή γνώση τοῦ «ἄλλου», τή μελέτη τῶν ἄλλων λαῶν καί

έθνων. Τό 1971 όργάνωσε τό Κέντρο Ίεραποστολικών Σπουδών στό Πανεπιστήμιο Άθηνών, τό όποιο διηύθυνε ώς τό 1976, καί άπό τό 1971 έως τό 1975 όργάνωσε καί διηύθυνε τό Διορθόδοξο Κέντρο Άθηνών τής Έκκλησίας τής Έλλάδος. Ή προσωπική του συμμετοχή στόν τομέα είναι μακρόχρονη καί πολύμοχθη.

Άπό τό 1967 άρχισε τό ιεραποστολικό του έργο στην Άνατολική Άφρική. Στή δεκαετία 1981-1991, ώς τοποτηρητής τής Ίεράς Μητροπόλεως Ειρηνουπόλεως-Άνατολικής Άφρικής (πού περιλαμβάνει τήν Κένυα, τήν Ουγκάντα καί τήν Τανζανία) έργάστηκε μέ ζήλο καί αύταπάρνηση, κάτω άπό αντίξοες συνθήκες, για τήν έδραίωση τής Όρθοδοξίας πού βρισκόταν σέ μία ιδιαίτερα δύσκολη φάση τής ιστορίας της, ίδρυσε, όργάνωσε καί διηύθυνε τήν Πατριαρχική Σχολή μέ τό όνομα 'Άρχιεπίσκοπος Κύπρου Μακάριος'. Μεριμνησε για τήν έπιτόπια στελέχωση τής Έκκλησίας μέ τή χειροτονία Άφρικανών καί τή συγκρότηση στελεχών προερχομένων άπό όκτώ άφρικανικές φυλές, προώθησε μεταφράσεις τής Θείας Λειτουργίας σέ τέσσερεις άφρικανικές γλώσσες, πρωτοστάτησε στην έδραίωση πολυάριθμων όρθοδόξων ένοριών καί στην άνέγερση ναών. Πανεπιστημιακός δάσκαλος ό ίδιος γνώριζε τήν πρωταρχική σημασία τής παιδείας, γι' αύτό άνέπτυξε έντονη παιδευτική δραστηριότητα καί ίδρυσε σχολεία, ένώ παράλληλα μερίμνησε για τήν ύγεια καί τήν κατά τό δυνατόν βελτίωση τών συνθηκών ζωής αύτών τών πληθυσμών ιδρύοντας ίατρικούς σταθμούς καί κλινική καί άναπτύσσοντας εύρύτερη άνθρωπιστική καί κοινωνική δραστηριότητα. Τό ιεραποστολικό του έργο άναγνωρίστηκε διεθνώς μέ τήν έκλογή του τό 1987 ώς προέδρου τής «Έπιτροπής Παγκοσμίου Ίεραποστολής καί Εύαγγελισμού».

Ό Άρχιεπίσκοπος Άναστάσιος, ήδη άπό τό 1958, συμμετέχει ένεργά στό έργο του Παγκόσμιου Συμβουλίου Έκκλησιών καί τής Παγκόσμιας Ίεραποστολής άναλαμβάνοντας ύπεύθυνες θέσεις, γεγονός πού διηύρυνε τόν προβληματισμό του καί του έδωσε τή δυνατότητα προσέγγισης καί κατανόησης τών άλλων θρησκευμάτων. Έξέχουσα είναι ή συμβολή του σέ διεθνείς διορθόδοξες, διαχριστιανικές καί διαθρησκευτικές συσκέψεις καί έπιστημονικά συνέδρια σέ παγκόσμια κλίμακα, πού έχουν για στόχο τήν ένίσχυση του διαλόγου μέ άλλες θρησκείες καί ιδεολογίες καί τή διαμόρφωση τής θεολογικής σκέψης καί δράσης στόν σύγχρονο κόσμο.

Τό συγγραφικό έργο του τιμωμένου ιεράρχη, δημοσιευμένο σέ πολλές καί συχνά σπάνιες γλώσσες, είναι πλουσιώτατο καί πρωτοποριακό καί έναρμονίζεται πρός τό ιεραποστολικό καί παιδευτικό του έργο, στό όποιο προσφέρει τή θεολογική θεμελίωση: 9 βιβλία καί εύρύτερες συνθέσεις πού συμβάλλουν στην κατανόηση τών μεγάλων θρησκειών, 72 πραγματείες καί μελετήματα καί περισσότερα άπό έκατό άρθρα καί άλλα δημοσιεύματα. Καί μόνο ή σύντομη άναφορά όρισμένων άπό τίς πιά χαρακτηριστικές μελέτες του μαρτυρεί για τό εύρος καί τήν πανανθρώπινη διάσταση τών ένδιαφερόντων του. Τό συγγραφικό του έργο χαρακτηρίζεται άπό

κριτικό πνεῦμα καί ἀντικειμενικότητα, ἐπικεντρώνεται κυρίως στή μελέτη τῶν ἄλλων δογμάτων καί θρησκειῶν καί στή σχέση τους μέ τήν χριστιανική θρησκεία καί ὑπηρετεῖ τόν διαχριστιανικό καί διαθρησκειακό διάλογο. Μέ τόν κίνδυνο νά παραλείψω ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα, ἐπιλέγω ἀναγκαστικά τίς πιό χαρακτηριστικές ἀπό τίς ἐργασίες του. Ἔτσι ἐπισημαίνω ὅτι τό ἱεραποστολικό του ἔργο στήν Ἀφρική ὑποστηρίχθηκε ἐπιστημονικά ἀπό σειρά πρωτοποριακῶν θρησκειολογικῶν μελετῶν πού συμβάλλουν ἀποφασιστικά στήν κατανόηση καί προσέγγιση τῶν λαῶν. Ὅπως ὁ ἴδιος σημειώνει, «αὐθεντική ἔκφρασις τῆς ἰδιοσυγκρασίας τῶν Ἀφρικανῶν εἶναι ἡ θρησκευτική των ζωή», πού ἀποτελεῖ σήμερα τό κλειδί γιά τήν κατανόηση τῆς ἀφρικανικῆς νοοτροπίας καί ψυχολογίας. Ἀναφέρω τά κυριότερα ἔργα του: «Τά πνεύματα Μ'μπάν'ντουα καί τά πλαίσια τῆς λατρείας των», διδακτορική διατριβή πού ἐκδόθηκε τό 1970 καί ἀποτελεῖ θρησκειολογική διερεύνηση τῆς ἀφρικανικῆς θρησκείας, "Ἡ Οὐσία τοῦ Κύριου τῆς Λαμπρότητας. Ὁ Θεός τῶν παρὰ τό ὄρος Κένυα φυλῶν" (1971), "Μορφαί ἀφρικανικοῦ τελετουργικοῦ" (1972), "Ἀφρικανικά θρησκευτά" (1992), μελέτες πού βασιζονται ὄχι μόνο σέ ἐπιτόπια μακροχρόνια καί πολύμοχθη σπουδή ἀλλά καί σέ εὐρύτατη ἔρευνα ἀνεκμετάλλευστων ἕως τώρα ἀρχαϊκῶν πηγῶν.

Ἡ μουσουλμανική θρησκεία πού ὑπῆρξε στό παρελθόν καί ἀποτελεῖ καί σήμερα σημαντική πνευματική δύναμη, τόν ἀπασχόλησε ἰδιαίτερα. Γιατί, ὅπως ὁ ἴδιος ἐπισημαίνει, «εἰς τήν σύγχρονον παγκόσμιαν κοινωνίαν, τήν εὐρισκομένην εἰς συνεχῆ ἀλληλεξάρτησιν, ὁ κόσμος τοῦ Ἰσλάμ διαδραματίζει σοβαρώτατον ρόλον». Ὅμως «διά τήν ὀρθήν κατανόησιν τῶν ἀντιδράσεων καί τοῦ ἐν γένει ρυθμοῦ ζωῆς τῶν μουσουλμανικῶν λαῶν ἀπαραίτητος εἶναι ἡ σοβαρά γνῶσις τῆς θρησκείας, ἡ ὁποία ἔχει διαποτίσει τήν ἱστορικήν συνείδησίν των καί ἔχει οὐσιαστικῶς καθορίσει τήν νομικήν, πολιτικήν, οἰκονομικήν καί ἠθικήν σκέψιν καί στάσιν των». Μέ αὐτή τήν ἀφετηρία ὁ τιμώμενος ἱεράρχης συνέγραψε ἤδη τό 1975 τή μοναδική γιά τά ἑλληνικά πράγματα μελέτη του «Ἰσλάμ Θρησκειολογική ἐπισκόπησις». Τό ἔργο αὐτό, πού ἐπανεκδόθηκε ἐπτά φορές ἕως τώρα, καλύπτει ἕνα μεγάλο βιβλιογραφικό κενό καί ἀποτελεῖ σπουδαία συμβολή πού ἔχει γιά στόχο νά προσεγγίσει καί νά ἀνιχνεύσει τίς ρίζες τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ μουσουλμανικοῦ κράτους καί νά συμβάλει στήν κατανόηση τῆς πνευματικῆς καί θρησκευτικῆς του κληρονομιάς. Ἡ σχέση τοῦ Ἰσλάμ μέ τή χριστιανική ὀρθοδοξία ἀποτέλεσε ἐπίσης ἀντικείμενο μελέτης στό ἔργο του "Der Dialog mit dem Islam aus orthodoxen Sicht", πού ἐκδόθηκε στά γερμανικά τό 1986.

Καί ἄλλες ὅμως θρησκείες ἀποτέλεσαν ἀντικείμενο τῶν θρησκειολογικῶν του ἀναζητήσεων. Ἀναφέρω ἐνδεικτικά τά ἔργα του: «Ὅψεις Ἰνδουϊσμοῦ-Βουδδισμοῦ» (1985), «Ἰνδουϊσμός καί ἀγωγή» (1990), «Βουδδισμός» (1992). Παράλληλα σέ σειρά μελετῶν, ἀνιχνεύει τή σχέση τῆς χριστιανικῆς θρησκείας μέ τίς ἄλλες θρησκείες («Various Approaches to the Other Religions (A historical Outline)», 1971, «Θέσεις τῶν χριστιανῶν ἔναντι τῶν ἄλλων θρησκειῶν», 1975) κ.ά. Σημαντικές μελέτες καί

άρθρα του αναφέρονται στο ιεραποστολικό έργο και τους στόχους του· επίσης στην άγωγή των νέων και τά ανθρώπινα δικαιώματα, θέματα που τόν άπασχόλησαν ιδιαίτερα και για τά όποια άγωνίστηκε από ποικίλες υπεύθυνες θέσεις.

Τό έργο του Άρχιεπισκόπου Άναστασίου κορυφώνεται στην άποστολή που του έμπιστεύθηκε τό Οίκουμενικό Πατριαρχείο για νά αναστηλώσει από τά έρείπια, νά ανασυγκροτήσει και νά οργανώσει τήν Όρθόδοξη Αυτόκέφαλη Έκκλησία τής Άλβανίας, ή όποια είχε κυριολεκτικά καταρρεύσει μετά τόν άπηνή διωγμό που επί 46 χρόνια είχε ύποστή από τό τότε όλοκληρωτικό άθεϊστικό καθεστώς. Από τό 1991 ως πατριαρχικός έξαρχος και από τό 1992 ως άρχιεπίσκοπος Τιράνων και πάσης Άλβανίας, μέ τή σπουδαία πνευματική του άποσκευή, τήν εύρύτατη έπιστημονική γνώση, τήν πολύτιμη ιεραποστολική έμπειρία και κυρίως μέ τήν άγάπη του για τόν άνθρωπο και τήν «εύρυχωρία τής ψυχής» του, για νά δανειστώ τήν έκφραση του Μιχαήλ Ψελλού, κατόρθωσε ό τιμώμενος ιεράρχης μέσα σέ λίγα χρόνια και παρά τίς τεράστιες δυσκολίες και τά ποικίλα έμπόδια που άντιμετώπισε, νά αναστήσει τή βασική οργανωτική δομή τής Έκκλησίας τής Άλβανίας. Δέν θά προτρέξω αναφέροντας συγκεκριμένα στοιχεία από τό πολύμοχθο αυτό έργο, που ό ίδιος ό τιμώμενος θά αναπτύξει. Άς μου έπιτραπεί μόνον νά έπισημάνω ότι τό έργο του δέν περιορίστηκε μόνο στή στερέωση και όργάνωση τής Όρθόδοξης Έκκλησίας τής Άλβανίας, υπήρξε εύρύτερα κοινωνικό, ανθρωπιστικό και παιδευτικό: μερίμνησε για τήν παιδεία και τή δημόσια ύγεια μέ τή δημιουργία σχολείων και τήν ίδρυση κλινικής. Ταυτόχρονα όμως έμπνευσμένος από τό όραμα τής εϊρηνικής συνύπαρξης των θρησκευτικών κοινοτήτων στή γειτονική χώρα, έχοντας ως πηγή έμπνευσης και ένέργειας, βιώνοντας τή βαθύτερη ούσία τής χριστιανικής θρησκείας που είναι ή άγάπη, ό άρχιεπίσκοπος Άναστάσιος εργάζεται άοκνα για τήν πραγματοποίηση αυτού του ύψηλου όράματος. «Η χριστιανική άγάπη, λέει σέ ένα κείμενό του, έχει έξ όρισμού πανανθρώπινες, παγκόσμιες διαστάσεις. Κανένας φραγμός δέν μπορεί νά τήν αναστείλει ούτε έθνικός, ούτε θρησκευτικός. Όταν αποδεχόμαστε τόν άλλον άνθρωπο και τήν άλλη κοινότητα, μέ βαθύ σεβασμό τής έλευθερίας τους, χωρίς τήν άπαίτηση νά δεχθούν αναγκαστικά τίς δικές μας άπόψεις, έχουμε άνεση αναστροφής μέ τούς όπαδούς διαφορετικών θρησκευτικών άντιλήψεων, προθυμία ούσιαστικής συνεργασίας για τήν παγκόσμια άποδοχή και τήν υπεράσπισή της». «Τό ζητούμενο, συνεχίζει, δέν είναι άπλώς άνεξιθρησκία, άπλή άνοχή, άποφυγή έμπλοκής τής θρησκείας στους έθνικιστικούς παροξυσμούς, αλλά κάτι βαθύτερο: άμοιβαίος σεβασμός και κατανόηση, άλληλεγγύη... δημιουργική συνεργασία σέ κοινές ανθρωπιστικές έπιδιώξεις, σταθερή προσπάθεια για κοινωνική άρμονία, αύθεντική έμπρακτη άγάπη». Στην ταραγμένη έποχή μας μέ τή βαθιά κρίση άξιών και ιδεών και τήν άδιάκοπη άντιπαράθεση, ό άρχιεπίσκοπος Άναστάσιος εργάζεται, μοχθεί για τήν προσέγγιση, τήν άλληλοκατανόηση και τή συνεργασία μεταξύ των ανθρώπων και των λαών.

Τό ἔργο τοῦ τιμώμενου ιεράρχη συνδυάζει τό πάθος γιά τή γνώση καί τήν άνέναη αναζήτηση πού χαρακτηρίζει τόν έπιστήμονα έρευνητή, μέ τό βαθύτερο πανανθρώπινο νόημα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, πού εἶναι ἡ ΑΓΑΠΗ γιά τόν ΑΝΘΡΩΠΟ· -τόν άνθρωπο, άνεξάρτητα από έθνική καταγωγή, γλώσσα ἢ θρησκεία.

Συνδυάζει τή θερμουργό χριστιανική πίστη μέ τήν παντελή ἔλλειψη θρησκευτικοῦ ἢ ἄλλου φανατισμοῦ τῆς μισαλλοδοξίας. Συνδυάζει τή φιλοσοφική-θρησκευτική ένατένιση τῶν πραγμάτων καί τόν θεολογικό στοχασμό μέ τήν έπιστημονική μεθοδικότητα καί τή ρεαλιστική, γενναία καί άποτελεσματική αντιμετώπιση τῆς έναστοτε πραγματικότητας. Καί ὅλος αυτός ὁ πνευματικός καί ἠθικός όπλισμός γίνεται τρόπος ζωῆς, γίνεται πράξη καί δράση, ἔργο έπιστημονικό καί παιδευτικό, ἔργο ιεραποστολικό, ἔργο κοινωνικό μέ πανανθρώπινες διαστάσεις.

Τό ἔργο τοῦ αρχιεπισκόπου Άναστασίου ἔχει στήν Ἑλλάδα καί διεθνῶς άναγνωριστή καί τιμηθῆ μέ πολλές καί ύψηλές τιμητικές διακρίσεις. Τό Τμήμα Ἱστορίας καί Αρχαιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων θεωρεῖ ιδιαίτερη τιμή ὅτι μέ τή σειρά του τιμᾶ μιά ἐξέχουσα πνευματική προσωπικότητα. **Ὁ τιμήσας τετίμηται.**